

Božena Orožen

ČEH ODKRIVA SLOVENCEM SLOVENIJO

Ob branju Sijajnega dneva ob reki Františka Benharta (SM 1996)

Ko bi šlo samo zame, si Františka Benharta ne bi bila drznila vznemirjati, ker pa je šlo za skupino pretežno starejših šolnikov, sem tvegala in ga naprosila za srečanje v hotelu na robu Prage. Povod je bila seveda knjižna izdaja njegovih potopisov. Pred poslušalci je odkril zarodek dveh svojih ljubezni: ljubezen do popotništva, ko je kot deček na češki specialki z rdečo barvico označeval vasi, ki jih je že videl, in zavzetost za slovensko besedo, ki jo je v tiskani obliki prvič odkril na predvojnem turističnem prospektu.

Obe ljubezni sta prisotni v vseh njegovih potopisnih zgodbah z domiselnimi naslovi (upravičeno so mu dali vzdevek »naslovnik«), vse do sklepne, ki pojasni, kako je tipkopis teh potopisov postal osnova za scenarij dokumentarca, ki smo ga gledali na TV. Človek prebira, nemara se spremlja s prstom po Atlasu Slovenije, pa se čudi in piscu morda celo malce zavida: koliko predelov, vasi in zaselkov, hribov je prehodil ali prevozil z odprtimi očmi, bistrim duhom in žejno dušo, opremljen z naklonjenostjo do ljudi in pokrajine. Proti koncu knjige se bralec več ne sprašuje, kje vse je pisatelj že bil, ampak – ali kje še ni bil. Pa to ne velja le za Slovenijo v njenih državnih mejah, ampak tudi za zamejstvo, na Tržaško, v Rezijo, na Koroško in v Porabje ga je tudi zaneslo. Knjiga bi lahko nosila tudi naslov Slovenija – moja ljubezen (podobno, Terezija, ljubezen moja, je podnaslovil eno svojih »potografij«) in podnaslov Kdo pravi, da je Slovenija majhna!

Potovanja, ki jih je doživljal Benhart, so dvojna: »sanjska« po literarnih delih, in resnična po slovenskih hribih in dolinah. Včasih se tudi prvo vpleta v drugo, okolje mu zbudi asociacije na literarno delo ali se mu kot odmev oglasijo verzi tega ali onega slovenskega pesnika. Največ literarnih asociacij je na Jožeta Udoviča, zbuja mu jih Cerknica v literarni »potografiji«. Ko človek hodi, bere, srečuje in ne spoznava.

Potopisi so sestavljeni raznoliko, vsak nekoliko drugače, z drugačnim prijemom. Tudi docela stvarne podatke preberemo v njih (tako izvemo iz knjige tudi za avtorjev praški naslov), a ti so tako zlit s celoto, da ne štrlijo iz umetniško oblikovanega teksta.

In potem so tu še drobna srečanja, nekatera kar miniaturne mojstrovine. Benhart prav išče priložnosti za pogovore z domačini in ti mu neredkokdaj razodejejo preteklost kraja, a tudi lastno usodo. To so namreč ljudje iz odmaknjenih krajev, zakaj pisatelja je gnala »strastna želja po odkrivanju novih in novih odročnih predelov slovenske dežele«. Stiki z domačini so v knjigi celo pomembnejši od

srečanj s književniki na domu ali v počitniških hišicah. Pa je tudi teh za cel regiment (samo v pisateljskem domu na Belem Križu jih je spoznal vsaj štirinajst).

Ne morem si pomagati, preplavi me val ganjenosti (naj velja ta za še tako staromodno), ko preberem: »Takšni so Slovenci. Zaupljivi in poštenjaki in dobrega srca.« (O, da bi bilo res!)

Bralec pa izve iz knjige marsikaj biografskega, o tistem, kar je povezano s Slovenci in Slovenijo, od prvega predvojnega doživetja na mariborski železniški postaji, prek »krsta« v Savi, ki je češkega študenta slavistike za vse življenje povezal s slovenstvom, do prisiljene brezposelnosti, ki se ji je treba zahvaliti za intenzivno prevajanje slovenskih literarnih del v češčino.

Benhart pa ima enega sovražnika, ki ga spremlja na njegovih številnih poteh po Sloveniji. To je čas, bolje rečeno – pomanjkanje časa. Neprestano ga preganja. A je nemara v tem tudi nekaj dobrega: ker mora prenašlo iz kraja v kraj, od ljudi, se jih ne naveliča, nasprotno – ostaja hrepenenje, da bi se vračal še in še. Je ostala še kaka pokrajina neobiskana? Morebiti bi se našlo še kaj na Kozjanskem.

Kar me še preseneča, zbujajo občudovanje, je povezano s slogom in jezikom. Potopisi niso prevod, Benhart jih je napisal v slovenščini, in to ne v korektno hladni, zgolj iz učbenikov naučeni slovenščini. On v njej uživa – in bralec tudi, ko se poigrava z besedami (strahovita strehovitost), ko se mu mimogrede zapiše podoba (Slivnica – slovenski vrh srednje rasti), ko rad malo subjektivno etimologizira (po noči, ne prav udobno prespani kar v avtu, se mu zdi, da izhaja ime bližnje vasi Turje iz pridevnika turoben; nič ne de, čeprav je izhodišče pravzaprav divje govedo – tur).

Vsekakor je takole: odložiš prebrano knjigo in čutiš, da bi jo lahko bral ponovno z enakim užitkom, morda zlasti tista poglavja, ki te spominjajo na kraje, kjer si sam bil ali pa se tja odpravljáš. To je sveža knjiga!

Čez nekaj dni po vrnitvi s Češke moja znanka zaman išče v knjižnici Sijajni dan ob reki, pa jo knjižničarka vpraša: »Kaj ste bili tudi vi v Pragi? Knjigo si je bil namreč izposodil bralec, ki je prav tako doživel srečanje s Františkom Benhartom v praškem hotelu, pa se je hotel zdaj srečati še z njegovimi slovenskimi potopisi.